

การเข้าถึงและการใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเอง
ของชุมชนป่าพะยอม

The Information Access and Utilization for Self-development
of Pa Payorm Community

นรา บุรณรัช*

ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์*

วีรจักร สุปัญญา**

วิวัฒน์ ชัดติยะมาน***

วิภาณี วิภาวิน***

อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว***

Abstract

The purpose of this research was to explore the information access and utilization for self-development of Pa Payorm Community. Research target population was the local of Koh Tao sub-district, Pa Payorm district, Pattalung province. Research sample comprised 15 community leaders willingly to cooperate as key informants. Research instrument was an interview schedule with inquiry issues identified in accordance with research framework. The researchers conducted the interviews directly with research informants at their base and recorded interviewing information by themselves. Research findings were as follows.

1. Information access for self-development

1.1 Types of information sources having been accessed included television and local meeting areas such as stores, official places, folk groups or clubs.

1.2 Means of information access were both direct and indirect.

1.3 Types of information having been accessed included currents affairs news, agricultural news, political news, career-related knowledge, government information, food and health television programs.

1.4 Factors affecting information access included time and work load, convenience of access, types of information sources, and needs to access.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

*** อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

2. Information utilization for self-development

2.1 Purposes of information utilization included self and community development, career-related problem solving, career development for greater quality of production in response to market demands.

2.2 Means of information utilization included using by ways of responding to the emergence of problems or needs, and by ways of providing recommendations to others.

2.3 Results of information utilization included success in problem solving, career development, product growth, and product development in response to clients' needs.

2.4 Factors affecting information utilization included factors relevant to themselves and others, and contextual factors.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองของชุมชนป่าพะยอม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นประชาชนในตำบลเกาะเต่า อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง โดยเลือกกรณีศึกษาจากกลุ่มประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชนและที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 15 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยได้กำหนดประเด็นคำถามตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และบันทึกผลจากการสัมภาษณ์โดยตัวผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและประชุมกลุ่มย่อย ได้ผลการศึกษา คือ

1. การเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการพัฒนาเอง

1.1 ประเภทของแหล่งสารสนเทศที่เข้าถึง ได้แก่ โทรทัศน์ และแหล่งชุมชนต่าง ๆ เช่น ร้านค้า สถานที่ราชการ กลุ่มชมรมต่าง ๆ

1.2 วิธีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ พบว่า มีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทั้งทางตรง และทางอ้อม

1.3 ประเภทของสารสนเทศ ได้แก่ ข่าวสารประจำวัน ข่าวเกษตร ข่าวการเมือง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ข้อมูลของทางราชการ รายการเกี่ยวกับอาหารและสุขภาพ

1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงสารสนเทศ ได้แก่ เวลาและงานที่ทำ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ประเภทของแหล่งสารสนเทศ ความต้องการเข้าถึง

2. การใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเอง

2.1 วัตถุประสงค์ของการใช้สารสนเทศ ได้แก่ การพัฒนาตัวเองและชุมชน การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพ การพัฒนาการประกอบอาชีพของตนเองให้ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาด

2.2 วิธีการใช้สารสนเทศ พบว่า ชาวชุมชนใช้สารสนเทศในชีวิตประจำวัน ใช้สารสนเทศเมื่อมีปัญหาหรือจำเป็น และแนะนำสารสนเทศให้ผู้อื่นใช้

2.3 ผลของการใช้สารสนเทศ พบว่า ชาวชุมชนสามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ สามารถพัฒนาอาชีพให้เจริญงอกงาม เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้เป็นที่ต้องการของลูกค้า

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สารสนเทศ ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และปัจจัยแวดล้อม

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และสร้างสรรค์ การจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายเช่นนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนในการเปิดรับข้อมูลความรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศที่จัดให้หรือที่มีอยู่ในชุมชน การนำข้อมูลความรู้ไปใช้อย่างเหมาะสมกับความต้องการของตนเอง การเปิดรับข้อมูลความรู้ของชุมชนเป็นสิ่งที่หน่วยงานทางการศึกษาจำเป็นต้องทำความเข้าใจ เพราะนอกจากจะมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตวิทยาในเรื่องของความ ต้องการ เจตคติ แรงจูงใจ ความคาดหวัง บุคลิกภาพ และพฤติกรรมเรียนรู้แล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมสังคมของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนอีกด้วย การขาดความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของชุมชน มีผลให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการศึกษาไม่เต็มที่เท่าที่ควรจะได้รับ

ในฐานะที่มหาวิทยาลัยทักษิณเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการคาดหวังอย่างมากในการเป็นผู้นำในการพัฒนาการศึกษาให้แก่ชุมชนป่าพะยอม จึงสมควรที่จะศึกษาให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะในเรื่องการเปิดรับข้อมูลความรู้ของชุมชนแห่งนี้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยได้อย่างเหมาะสมเพื่อความก้าวหน้าอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนสืบไป

ดังนั้น การศึกษาเรื่อง "การเข้าถึงและการจัดการสารสนเทศเพื่อพัฒนาตนเองของชุมชนป่าพะยอม" จึงเป็นการดำเนินการเบื้องต้นที่จำเป็นต่อการให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการจัดรูปแบบของการศึกษาที่ตอบสนองลักษณะเฉพาะของชุมชนในการเปิดรับข้อมูลความรู้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทด้านต่าง ๆ ของชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาการเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองของชุมชนป่าพะยอมในประเด็นต่อไปนี้
  - 1.1 ประเภทแหล่งสารสนเทศที่เข้าถึง
  - 1.2 วิธีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ
  - 1.3 ประเภทของสารสนเทศที่เข้าถึง
  - 1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ
2. ศึกษาการใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองของชุมชนป่าพะยอมในประเด็นต่อไปนี้
  - 2.1 วัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ
  - 2.2 วิธีการใช้สารสนเทศ
  - 2.3 ผลของการใช้สารสนเทศ
  - 2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สารสนเทศ

วิธีดำเนินการศึกษา

1. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา เป็นประชาชนในตำบลเกาะเต่า อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง โดยเลือกกรณีศึกษาจากผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและประชาชนทั่วไป โดยเลือกเฉพาะผู้ที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาค้างนี้ จำนวน 15 ราย ประกอบด้วย

ผู้นำชุมชน จำนวน 1 ราย

ประชาชนที่เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จำนวน 2 ราย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 ราย

ผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จำนวน 3 ราย และ

ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยได้กำหนดประเด็นคำถามตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และบันทึกผลจากการสัมภาษณ์โดยตัวผู้วิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถในการวิจัย โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและตำราต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนศึกษา งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 ลงพื้นที่ศึกษา จำนวน 5 วัน โดยคณะผู้วิจัยได้พบกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงรายละเอียดของการวิจัย และขอความร่วมมือในการติดต่อนัดหมายกับกลุ่มประชาชนที่เป็นเป้าหมายของการวิจัย อันประกอบไปด้วยผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ และตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ

3.3 ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลชุมชนโดยวิธีการจัดประชุมกลุ่มย่อยที่เป็นประชาชนทั่วไป ใช้การสัมภาษณ์สำหรับประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และบันทึกผลการประชุมและสัมภาษณ์โดยตัวผู้วิจัย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมได้ ได้นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปดังนี้

1. การเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองของชุมชนป่าพะยอม

1.1 ในประเด็นประเภทของแหล่งสารสนเทศที่เข้าถึง พบว่า ชาวชุมชนได้ใช้แหล่งสารสนเทศที่ชาวชุมชนใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ โทรทัศน์ เพราะเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีเกือบทุกครัวเรือน รวมทั้งในแหล่งชุมชนต่าง ๆ เช่น ร้านค้า สถานที่ราชการ กลุ่มชมรมต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้โทรทัศน์แล้ว ชาวชุมชนยังใช้วิทยุ / หอกระจายข่าว สื่อสิ่งพิมพ์ แหล่งนัดพบของชาวบ้าน ห้องสมุด หน่วยงานราชการและเอกชน ตลอดจนเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกและโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งสารสนเทศนั้น ๆ

1.2 ในประเด็นเกี่ยวกับประเภทของสารสนเทศ พบว่า ชาวบ้านในชุมชนจะได้รับสารสนเทศแตกต่างกันไป และเมื่อจำแนกตามเนื้อหาของสารสนเทศ โดยประเภทของสารสนเทศที่ชาวบ้านในชุมชนเข้าถึงจะแตกต่างกันไป และเมื่อจำแนกตามเนื้อหาของสารสนเทศ พบว่า ประเภทของสารสนเทศที่ชาวบ้านในชุมชนเข้าถึง ได้แก่ สารสนเทศประเภทข่าวสารประจำวัน ข่าวเกษตร ข่าวการเมือง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ข้อมูลของทางราชการ รายการอาหารและสุขภาพ

1.3 ในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ พบว่า การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศมีทั้งทางตรง และทางอ้อม

1.3.1 ทางตรง ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุ การเข้ารับการอบรม การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่สนใจและที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เช่นหนังสือ วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น การทดลองด้วยตนเอง การสอบถามจากผู้รู้ และจากการประชุมต่าง ๆ และ

1.3.2 ทางอ้อม ได้แก่ การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน การพบปะกับคนในชุมชนทางสภากาแฟ และแหล่งนัดพบต่าง ๆ

1.4 ในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงสารสนเทศ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงสารสนเทศของชาวชุมชนป่าพะยอม ได้แก่

1.4.1 เวลาและงานที่ทำ เวลาทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อการเข้าถึงสารสนเทศของชุมชน เพราะชาวชุมชนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงาน

1.4.2 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ เนื่องจากเป็นชุมชนชนบท จึงขาดสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศบางประการ เช่น ไม่มีคู่มือสายโทรศัพท์ จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้

1.4.3 ประเภทของแหล่งสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต ต้องอาศัยความพร้อมในหลายด้านคือต้องมีคู่มือสายโทรศัพท์ ไฟฟ้า มีความรู้ในการใช้ อีกทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์มีราคาแพง งบประมาณของทางราชการมีน้อย จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศประเภทนี้ได้

1.4.4 ความต้องการเข้าถึง การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศต้องอาศัยตามความต้องการของผู้ที่ต้องการสารสนเทศนั้น ๆ ซึ่งมีผลต่อการแสวงหาและศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการเพิ่มเติม

2. การใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองของชุมชนป่าพะยอม

2.1 ในประเด็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการใช้สารสนเทศ พบว่า ชาวชุมชนใช้สารสนเทศเพื่อวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1.1 พัฒนาตัวเองและชุมชน โดยการติดตามข่าวสารจากทางราชการ ข่าวเหตุการณ์บ้านเมือง เพื่อจะได้พูดคุยกับเพื่อนบ้าน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทั้งที่ไม่เกี่ยวข้องและที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชุมชน

2.1.2 แก้ปัญหาในการประกอบอาชีพ โดยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของตนเอง และ

2.1.3 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของตนเองให้ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาด

2.2 ในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการใช้สารสนเทศ พบว่า ชาวชุมชนใช้สารสนเทศ ดังนี้

2.2.1 การใช้สารสนเทศในชีวิตประจำวัน เป็นการแสวงหาและใช้สารสนเทศเพื่อให้ตนเองได้ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ใช้สารสนเทศในการดำรงชีวิต ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนบ้าน

2.2.2 ใช้สารสนเทศเมื่อมีปัญหาหรือจำเป็น เป็นการแสวงหาและใช้สารสนเทศเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.2.3 แนะนำสารสนเทศให้ผู้อื่นใช้ เป็นการใช้สารสนเทศที่ตนเองมีข้อมูลและนำไปบอกเล่าต่อ หรือสอน หรืออบรม ให้ผู้อื่นได้รู้ และได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

2.3 ในประเด็นเกี่ยวกับผลของการใช้สารสนเทศ พบว่า ชาวชุมชนป่าพะยอมสามารถใช้สารสนเทศให้เกิดผลดังต่อไปนี้

2.3.1 สามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่

2.3.2 สามารถพัฒนาวิชาชีพให้เจริญงอกงาม เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้เป็นที่ต้องการของลูกค้า

2.4 ในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สารสนเทศ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สารสนเทศของชาวชุมชนป่าพะยอมมีดังนี้

2.4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เป็นปัจจัยภายในแต่ละบุคคลที่ส่งผลให้เกิดการใช้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือไม่ หรือขาดอะไรบางอย่างที่ทำให้ใช้สารสนเทศนั้น ๆ ได้ไม่เต็มที่

2.4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ อันจะส่งผลต่อการใช้สารสนเทศทั้งในแง่ของการสนับสนุนให้ใช้สารสนเทศ การยอมรับและการไม่ยอมรับของคนในชุมชน หรืออุปสรรคต่อการใช้สารสนเทศ

2.4.3 ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เป็นปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศ ทั้งในแง่ของการสนับสนุนและเป็นอุปสรรคในการใช้สารสนเทศ ดังเช่น การใช้อินเทอร์เน็ตไม่ได้แม้ว่าจะมีคอมพิวเตอร์ เนื่องจากไม่มีคู่มือสายโทรศัพท์ และห่างไกลจากสัญญาณโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การเข้าถึงและการจัดการสารสนเทศเพื่อพัฒนาตนเองของชุมชนป่าพะยอม” มีประเด็นที่น่าสนใจบางประเด็นดังนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับการเข้าถึงสารสนเทศ

1.1 ในประเด็นที่ชาวชุมชนส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์เป็นแหล่งสารสนเทศนั้น เนื่องจากคุณสมบัติของโทรศัพท์ที่ให้ข่าวสารข้อมูลทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งแต่ละครัวเรือนมีโทรศัพท์เป็นของตนเองทำให้ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสวงหาสารสนเทศ ดังที่ พัชนี เขยจรรยา และคณะ (2534 : 74) กล่าวว่า ความสะดวกในการรับสื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการรับสารสนเทศ และที่ พุทธิพร โกศิยะกุล (2543 : บทคัดย่อ) พบจากการศึกษาวิจัยว่า แหล่งสารสนเทศที่สำคัญที่นักเรียนนายร้อย

ตำรวจตัดสินใจเลือกใช้ได้แก่ แหล่งสารสนเทศจากตนเองที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่นและแหล่งสารสนเทศจากสื่อที่ทำให้ได้รับสารสนเทศที่มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์

นอกจากนั้น ชาวชุมชนยังใช้แหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ได้แก่ วิทยุและหอกระจายข่าว สื่อสิ่งพิมพ์ แหล่งนัดพบ ห้องสมุด หน่วยงาน เพื่อนบ้าน ดังนั้น แหล่งสารสนเทศของชาวชุมชนป่าพะยอมเข้าถึงจึงมีหลากหลาย สอดคล้องกับที่ พุทธิพร โกศิยะกุล (2543 : บทคัดย่อ) พบว่า แหล่งสารสนเทศจากบุคคลอื่น ๆ จะเป็นแหล่งสารสนเทศที่นักเรียนนายร้อยตำรวจเลือกใช้ถ้าเป็นแหล่งที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด และถ้าจะเลือกใช้แหล่งสารสนเทศจากสถาบันบริการสารสนเทศก็เพราะเป็นแหล่งที่ทำให้ได้รับสารสนเทศตรงกับความต้องการ รวมทั้งที่ กัญญา ชมศิลป์ (2538 : บทคัดย่อ) พบว่า การเผยแพร่ข่าวสารในชุมชนมีลักษณะที่เป็นไปโดยธรรมชาติของการดำรงชีวิตในชุมชน คือ สมาชิกมีการพูดคุยกัน ดังนั้น ในการพูดคุยกันนี้จึงมีการนำข้อมูลมาถ่ายทอดกัน ทำให้เกิดการรับข่าวสารกันขึ้น แหล่งข่าวสารข้อมูลของชาวบ้านที่เป็นสื่อมวลชน ประกอบด้วย วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิดีโอ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เนื่องจากข่าวสารข้อมูลที่ถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนถ่ายทอดอย่างกว้างขวางและตลอดเวลา โอกาสในการรับข่าวสารข้อมูลของชาวบ้านเกิดขึ้นเมื่อชาวบ้านเปิดรับข่าวสารจากสื่อที่ตนเองเป็นเจ้าของหรือสามารถจะรับได้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2544 : 19 – 23) สรุปไว้ว่า สถานที่ต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว เป็นสถานที่ที่จะให้ความรู้ได้ตลอดเวลา เป็นแหล่งที่มีความรู้อย่างมหาศาล อยู่ที่โอกาสได้เข้าไปสู่สถานที่ที่จะให้เรียนรู้ได้อย่างไร แหล่งการเรียนรู้เหล่านี้เป็นแหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจตามศักยภาพและโอกาสตามความสามารถโดยจะเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการ แต่ที่สำคัญก็คือ แหล่งเรียนรู้เหล่านี้ล้วนให้สารสนเทศที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว หน้าที่การงาน ตลอดจนการดำรงชีวิตประจำวันได้ทั้งสิ้น

1.2 ในประเด็นที่ชาวชุมชนส่วนใหญ่เข้าถึงสารสนเทศประเภทข่าวสารประจำวัน ข่าวเกษตร ข่าวการเมือง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ข้อมูลของทางราชการ รายการอาหารและสุขภาพ นั้น เนื่องจากสารสนเทศเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความต้องการสารสนเทศ ดังที่ Goggin (1982) Devadason and Lingam (1997) กล่าวว่า บุคคลต้องการสารสนเทศเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน อาจเป็นการรับข่าวสาร เหตุการณ์ปัจจุบัน การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ตลอดจนสารสนเทศที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น สารสนเทศที่ใช้ในการปรับปรุงการทำงาน เป็นต้น

1.3 ในประเด็นที่เวลาและงานที่ทำและสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่าง เช่น คู่สายโทรศัพท์ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงสารสนเทศ นั้น สอดคล้องกับที่ จักรพงษ์ นามสง่า (2543 : 11) สรุปว่า สภาพแวดล้อมและสภาพทางกายภาพของบุคคลมีผลต่อการรับข่าวสารข้อมูล และที่ Cronin (1981) Wilson (1981) Devadason and Lingam (1997) ได้นำเสนอไว้ว่า สภาพแวดล้อมของบุคคล เช่น สภาพแวดล้อม

ทางการทำงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นต้น ล้วนมีผลต่อความต้องการและการแสวงหาสารสนเทศของบุคคลทั้งสิ้น

2. ประเด็นเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศ

2.1 ในประเด็นที่ชาวชุมชนใช้สารสนเทศเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวเองและชุมชน การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพ และการพัฒนาอาชีพของตนเองให้ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด นั้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ ที่ แม้นมาส ชาวลิท (2533 : 11) และกฤษณา แสนวา. (2542 : 10 -11) ได้นำเสนอซึ่งสรุปได้เป็น 4 ประการ คือ 1) เพื่อใช้สนองความต้องการส่วนบุคคล 2) เพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้ 3) เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน และ 4) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้อื่น

2.2 ในประเด็นที่ชาวชุมชนใช้สารสนเทศใน 3 รูปแบบ คือ 1) ใช้ทันที 2) ใช้เมื่อมีปัญหา และ 3) ใช้ในการเผยแพร่ให้ผู้อื่นทราบ โดยชาวชุมชนสามารถใช้สารสนเทศนั้นแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ได้ ประสบความสำเร็จ ตลอดจนสามารถพัฒนาวิชาชีพให้เจริญงอกงาม เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้เป็นที่ต้องการของลูกค้า นั้น เป็นการใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ดังสาระสำคัญของกระบวนการพัฒนาตนเองของบุคคลที่ อัญญา ศรีสมพร (<http://elearning.spu.ac.th/allcontent/hrm483/text/01.htm>) และวัชรินทร์ ทองธีระ (http://www.geocities.com/mpa16_nida/Sujitra620.doc) ได้นำเสนอไว้ว่า บุคคลต้องการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างตนเองให้บรรลุ จุดมุ่งหมาย ของชีวิตโดยไม่เบียดเบียนสิทธิของผู้อื่น ทำให้ตนเองมีคุณภาพและมีความสุข สามารถพึ่งตนเอง มีความสุขในชีวิตการทำงานและได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม

2.3 ในประเด็นที่การใช้สารสนเทศของชาวชุมชนขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับตนเอง เงื่อนไขเกี่ยวกับเกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ นั้น สอดคล้องกับเงื่อนไขอันเป็นอุปสรรคในการใช้สารสนเทศที่ พิมพา อินแบน. (2530 : 138 – 139) ปริยานุช คลอวุฒิวัฒน์. (2535 : 172 – 173) ดวงจันทร์ พยัคพันธ์. (2539 : 77 - 79) จักรพงษ์ นามสง่า (2543 : บทคัดย่อ) อร่ามศรี เสนากักดี (2545 : บทคัดย่อ) ได้นำเสนอไว้ ซึ่งสรุปได้ตามประเภทที่ จักรพงษ์ นามสง่า (2543 : 11) ได้จำแนกไว้คือ อุปสรรคด้านสังคม ด้านสถาบัน ด้านจิตวิทยา ด้านสรีระ และด้านปัญญา

กล่าวโดยสรุป ข้อค้นพบจากการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาตนเองของชาวชุมชนป่าพะยอมโดยการแสวงหาสารสนเทศเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง การงานอาชีพ ตลอดจนการพัฒนาชุมชนในภาพรวม ความพยายามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของกระบวนการพัฒนาตนเองของบุคคลที่จะต้องทำความเข้าใจตนเองว่ามีความต้องการ ความสามารถ และมีคุณลักษณะประจำตัวของตนเองอย่างไร พร้อมกับต้องทำความเข้าใจสภาพสังคม การทำงาน ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อมองเห็นความต้องการจำเป็นในการเสริม เติมเต็มความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมี

ความสุขในสภาพแวดล้อมที่ตนเองต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธด้วย ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนการเลือกวิธีการหรือช่องทางที่จะนำตนเองไปสู่เป้าหมายนั้น อันจะเป็นแนวทางในการดำเนินการและปรับปรุงวิธีพัฒนาตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

บรรณานุกรม

- กฤษฎา แสนว. (2542). **การใช้สารสนเทศทางการพยาบาลของพยาบาลโรงพยาบาลมหาสารคาม.**
 รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กลุ่มจิตต์ พลายเวช และคนอื่น ๆ. (2540). "แหล่งและทรัพยากรสารสนเทศ" ใน **การค้นคว้าและเขียนรายงาน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัญญา ชมศิลป์. (2538). **การจัดการข่าวสารข้อมูลความรู้ของชุมชนชนบท.** วิทยานิพนธ์
 ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน (2535). **คู่มือดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษา.**
 กรุงเทพฯ : ศูนย์ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- จักรพงษ์ งามสง่า. (2543). **การรับสารสนเทศเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานในโรงโม่หินจังหวัดขอนแก่น.** รายงานการค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุวรรณ สินธุโสภณ. (2534). "กระบวนการปรับแต่งสารสนเทศ" **วิทยบริการ.** 13(1) : 16 – 25, มิถุนายน 2534.
- จิราภรณ์ รักษาแก้ว. (2536). **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ.** พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. (2537). **บริการสารสนเทศ.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ชัยยศ อิมสุวรรณ. (2544) "แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต", **การศึกษานอกโรงเรียน.** ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 (มีนาคม 2544) หน้า 19 – 23.
- ดวงจันทร์ พยัคพันธ์. (2539). **การใช้สารสนเทศของคณาจารย์สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเรือง เนียมหอม และยุรวัดณ์ คล้ายมงคล. (2536). **การพัฒนาระบบสารสนเทศทางการศึกษา.**
 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2527). **ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.** ภาควิชา
 บรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปรียานุช คลอวุฒิมิวัฒน์. (2535). **ความต้องการและใช้สารสนเทศของบุคลากรฝ่ายข่าวสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชนี เชยจรรยาและคณะ. (2534). **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ อินแบน. (2530). "มุมมองหนึ่งจากการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง สารนิเทศทางสังคมศาสตร์ : ความต้องการและแหล่งสารสนเทศ," **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น 6(1) : 135-141 ; พฤษภาคม - ตุลาคม.
- พุทธิพร โกศิยะกุล. (2543). **การศึกษาความต้องการและการแสวงหาสารสนเทศของนักเรียนนายร้อยตำรวจ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แมนมาส ขวลิต. (2533). "สารสนเทศและสารนิเทศศาสตร์" **เอกสารการสอนชุดวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น หน่วย 1 - 7**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ระวีวรรณ ประกอบผล. (2529). "องค์ประกอบและกระบวนการของการสื่อสาร" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2 หน่วยที่ 1 - 8. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธพร ชังธาดา. (2536). **เอกสารคำสอน บร. 101 สารนิเทศกับการศึกษาค้นคว้า**. มหาสารคาม : คณะมนุษยศาสตร์และสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ลักขณา พฤษการ. (2536). **การวิเคราะห์และออกแบบระบบสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ : ไอโซแฟคเพรส.
- วัชรินทร์ ทองธีระ. (2549). **Mp สรุปล / เตรียมสอบ รอ 620 HRM การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. จาก http://www.geocities.com/mpa16_nida/Sujittra620.doc. เข้าถึงเมื่อ มกราคม 2549.
- ศรีรัตน์ เจิงแก่นจันทร์ และประพิมพ์พร โกศิยะกุล. (2539). **สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กำแพงเพชร : สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร.
- สงศรี ดีศรีแก้ว. (2549). **แหล่งสารสนเทศกับการศึกษาตลอดชีวิต**. จาก <http://www.songthai.com/cgi-bin/viewarti.pl?00000008>. เข้าถึงเมื่อ มกราคม 2549.
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2545). **วิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สิริโสม พิเศษบุญเกียรติ. (2539). **สภาพและปัญหาการใช้สารสนเทศในการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพะเยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุชาติ กิระนันท์. (2541). **เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ : ข้อมูลในระบบสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุมาลี ลั้งศรี. (2545). “ปัญหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการศึกษาจากระบบ” ใน **ประมวลสาระชุดวิชา
สัมมนาปัญหาและประเด็นในการศึกษจากระบบ**. หน่วยที่ 1 – 5. นนทบุรี : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). **สื่อสารกับการเมือง**. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อร่ามศรี เสนากักดี. (2545). **การใช้สารสนเทศในชุมชนของประชาชน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ**.
รายงานการค้นคว้าอิสระ ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อัญญา ศรีสมพร. (2549). **ความสัมพันธ์ของการพัฒนาตนเองกับการเปลี่ยนแปลงในโลกาภิวัตน์**. จาก
<http://elearning.spu.ac.th/allcontent/hrm483/text/01.htm>. เข้าถึงเมื่อ มกราคม 2549.
- Cronin, Blaise. (1981). “Assessing User Needs.” **Aslib Proceeding**. 33, 2 (February
1981) : 37 – 47.
- Devadason, Francis Jawahar and Lingam, Pendala Pratap. (1997). “A Methodology
for the Identification of Information Needs of Users.” **IFLA Journal**. 23, 12
(1997) : 42.
- Devito , Joseph A. (1991). **Human Communication**. New York : Haper Collins
Publisher Inc.
- Goggin, Margaret Knox. (1982). “Meeting Personal Needs” in Information Needs of the
80s : Libraries and Information Services Role in “Bring Information to People”
**Based on the Deliberation of the White House Conference on Libraries and
Information Services**. London : JAI Press.
- Morris, Jacqueline M. and Elkins, Elizabeth A. (1978). **Library Searching :
Resources and Strategies : With Examples From the Environment
Sciences**. New York : Jeffry Norton.
- Wilson, T. D. (1981). “On User Studies and Information Needs.” **The Journal of
Documentation**. 37, 1 (March 1981) : 3 – 15.